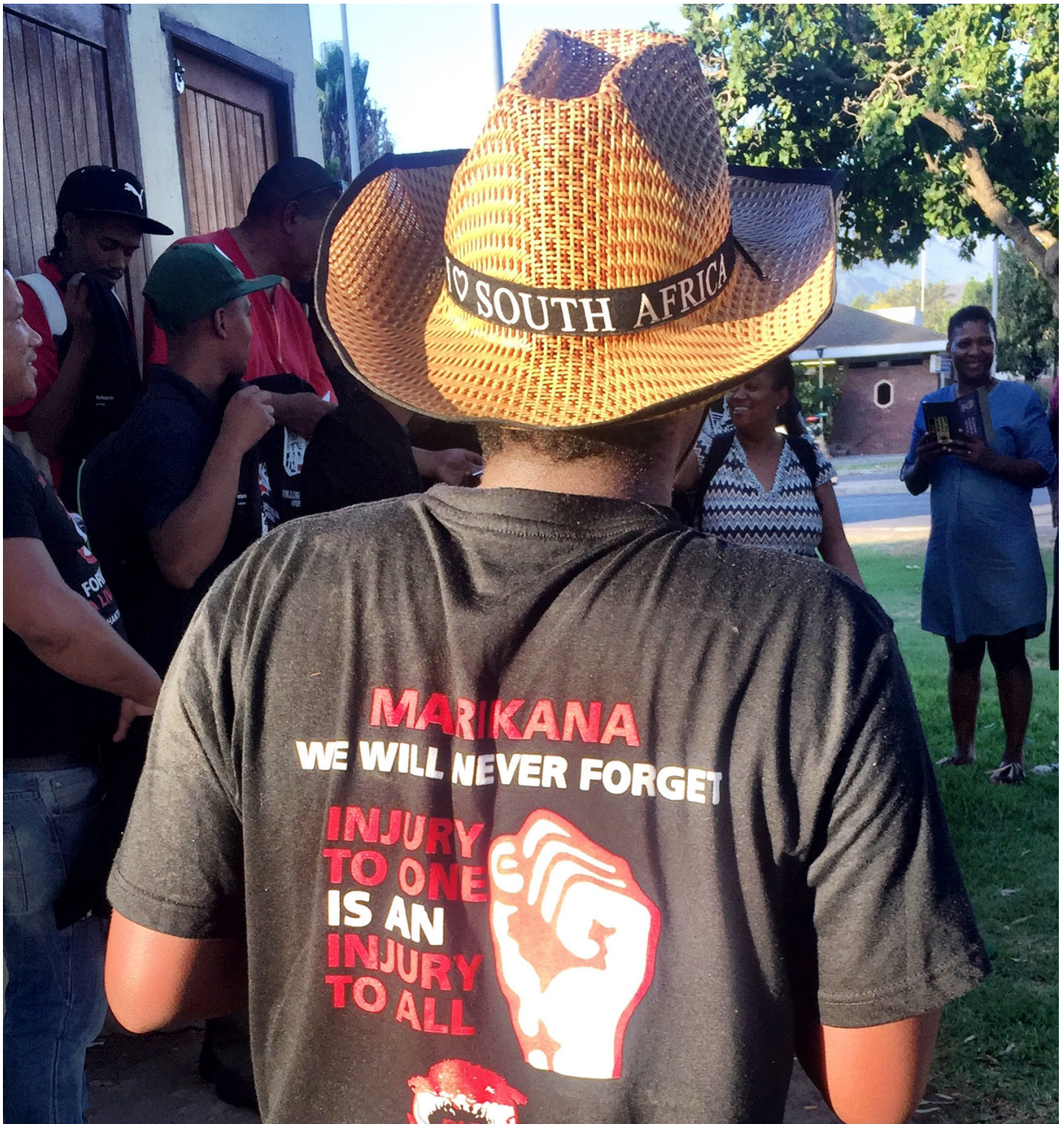

Norsk Folkehjelp
Fagbevegelsens solidaritetsorganisasjon

Fellesforbundet

Rapport 2019
Fellesforbundet
Sør-Afrika

TUSEN TAKK FOR SOLIDARITETSSAMARBEIDET

Fellesforbundet og Norsk Folkehjelp deler sterke tradisjoner for internasjonal solidaritet. Vårt samarbeid har bidratt til at våre partnerorganisasjoner i Sør-Afrika står bedre rustet i sitt arbeid for rettferdighet, i et samfunn preget av undertrykkelse og politisk vold. Den økonomiske støtten fra forbundet i perioden 2016–2019 har vært på 500 000 kroner årlig, og har gått til programstøtte (egenandeler Norad), politisk påvirkningsarbeid og organisatorisk samarbeid.

I Sør-Afrika er rikdom og makt ekstremt skjevt fordelt, og landet har de største inntektsforskjellene i verden. 25 år etter at apartheidregimet måtte gi fra seg makten øker stadig gapet mellom fattige og rike. Noen har helt klart fått det bedre, og landet har en demokratisk forfatning som skal sikre like rettigheter for alle. Den økonomiske og politiske makten er i hendene på en liten elite, og korrupsjonen blomstrer. Sosiale velferdsordninger undergraves av privatisering av offentlig tjenester, og arbeidsløsheten er på rundt 30 prosent.

To viktige samarbeidspartnere for Norsk Folkehjelp og Fellesforbundet er TCOE og CSAAWU som sammen kjemper for anstendige arbeidsvilkår for vingårdsarbeiderne. Arbeiderne jobber for langt under minstelønn, uten vern mot farlige kjemikalier, og blir oppsagt dersom de organiserer seg.

Abahlali baseMjondolo (AbM) får også støtte fra Fellesforbundet. De arbeider for å bedre fattige menneskers levekår og for å demokratisere samfunnet nedenfra. AbM mobiliserer slumbeboere mot utkastelse og krever oppgradering av slumområdene. Bevegelsen er den største slumbeboerorganisasjonen i Sør-Afrika med sine rundt 55 000 medlemmer.

Som en følge av situasjonen Sør-Afrika befinner seg i, merker flere av Norsk Folkehjelps partnerorganisasjonene at handlingsrommet for å utrykke seg blir stadig mindre, og at ytringer stoppes med drap på aktivister. Retten til å organisere seg har aldri vært viktigere, og dette står sentralt i arbeidet vårt.

Solidariteten og engasjementet Fellesforbundet viser er uvurderlig for oss og for samarbeidspartnerne i Sør-Afrika. Vi takker for støtten og ser fram til videre samarbeid.

Henriette Killi Westhrin
generalsekretær, Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, sanitet og redningstjeneste, humanitær mine- og eksplosivrydding og flyktning- og integreringsarbeid. Norsk Folkehjelp har rundt 13 400 medlemmer i Norge og 2300 ansatte i 37 land.

NORSK FOLKEHJELP I SØR-AFRIKA

I 1992 var Norsk Folkehjelp en av de aller første utenlandske organisasjonene som etablerte seg med eget kontor i Sør-Afrika, etter invitasjon fra ANC.

Norsk Folkehjelp sto sentralt i den norske støtten til frigjøringskampen fra 1974. Mye av den norske og nordiske støtten til ANC i flyktningleirene i nabolandene ble kanalisert gjennom, og administrert av Norsk Folkehjelp.

Siden den gang har vi støttet organisasjoner som fremmer demokratisering og tilgang til, og kontroll over land og naturressurser. Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner jobber med grupper i lokalsamfunn og bidrar til organisering og mobilisering gjennom skolingstiltak, politisk dialog

og utvekslingsbesøk. Målet er at organisasjonene skal få økt påvirkningskraft overfor myndighetene lokalt, regionalt og nasjonalt. De vil endre jordbrukspolitikken slik at den tjener småbønders interesser, rette søkelyset mot kvinners rett til jord, og vise utvinningsindustriens negative virkninger for bøndene.

Det har vært gjort forsøk på jordreformer, men disse er omstridt, og midlene til å gjennomføre dem på en slik måte at det gagnar småbøndene, har vært begrenset. Tilgang til jord og naturressurser er et viktig spørsmål

som engasjer mange av samarbeidsorganisasjonene våre. I Sør-Afrika er det sterke tradisjoner for organisering, og flere av partnerne våre samarbeider tett med fagbevegelsen og organisasjoner i nabolandene Zimbabwe, Mosambik og Swaziland.

Utgitt av: Norsk Folkehjelp
Trykk: LO Media
Layout og tilrettelegging: Kirsti Knudsen
Foto: Norsk Folkehjelp, Håkon Sæbø (s. 3) og LO Media

I valget i mai 2019 beholdt ANC makten, men fikk lavere oppslutning enn for fem år siden. 25 år etter apartheidstatens fall lever halvparten av Sør-Afrikas befolkning under fattigdomsgrensa.

SØR-AFRIKA I ENDRING

Etter 1994 ble apartheidlovene i Sør-Afrika erstattet av en demokratisk forfatning og lover som skal sikre like rettigheter for alle. Forventningene var store, men landet sliter allikevel med store utfordringer etter apartheid-tida. Rikdom og makt er ekstremt skjevt fordelt, og Sør-Afrika er blant de landene i verden som har størst inntektsforskjeller.

Bildet er ikke lenger bare svart-hvitt. Landet har en ny svart middelklasse, men fortsatt tjener det hvite mindretallet i snitt fem ganger så mye som den svarte befolkningen. Økonomisk og politisk makt er i hendene på en liten elite av svarte og hvite forretningsfolk, investorer og folk med politiske verv og posisjoner i regjeringsapparatet. Samtidig sliter landet med en ekstremt høy arbeidsløshet, og halvparten av befolkningen lever under fattigdomsgrensa.

Fagbevegelsen svekkes, sosiale velferdsordninger undergraves av privatisering av offentlige tjenester. Jorda fordeles ikke rettfærdig slik at de jordløse bøndene forblir jordløse, og korrupsjon er et økende problem.

Sosial misnøye gir ofte næring til fremmedhat og politisk populisme. Det er bekymringsverdig at røster som stiller kritiske spørsmål til utviklingen, særlig mediene, blir forsøkt kneblet. Regjeringen har forsøkt å fremme offentlighetslover som i praksis vil begrense den

hardt tilkjempede ytringsfriheten og gjøre det vanskeligere å drive undersøkende journalistikk.

For 25 år siden kunne sørafrikanerne for første gang delta i frie og demokratiske valg. ANC har siden regjert, først gjennom Nelson Mandela og senere Jacob Zuma, som i 2018 måtte gi fra seg makten til fagforeningslederen Cyril Ramaphosa grunnet omfattende korrupsjonsanklager. Etter åtte år med korrupsjon under Zuma har oppslutningen om ANC falt med fem prosent, samtidig som politikerforakten har økt.

I valget i mai 2019 fikk ANC 57 prosent av stemmene, mot 62 prosent for fem år siden. Nedgangen var mindre enn de fryktet, noe som av mange tilskrives Ramaphosas popularitet. Internt i ANC er det en maktkamp mellom en fraksjon rundt den nåværende presidenten og fraksjonen rundt tidligere president Zuma, og det gjenstår å se om valgresultatet gir Ramaphosa makt til å gjennomføre nødvendige endringer for å få kontroll over korrupsjonen.

FAKTA OM SØR-AFRIKA

Styreform: **Republikk**

Hovedstad: **Ingen konstitusjonelt fastsatt hovedstad. Pretoria (president/regjering), Cape Town (parlamentet)**

Flateinnhold: **1 219 090 km² (Norge: ca. 385 000 km²)**

Folketall: **55 380 millioner**

Religion: **Kristne (86 %), tradisjonelle afrikanske religioner (5,4 %) og andre (8,6 %)**

Språk: **11 offisielle språk, de tre største er zulu, xhosa og afrikaans**

BNP pr. innbygger: **13 600 USD (Norge: 71 000 USD)**

Aldersstruktur: **Under 24 år: 45 % (Norge: 30 %)**

Forventet levealder: **64 år (Norge: 82 år)**

Kilde: CIA World Factbook

Norsk Folkehjelps samarbeidspartner Right2Know (R2K) er en demokratisk aktivistdrevet kampanjeorganisasjon som arbeider med forskning, folkeopplysning, mobilisering og påvirkningsarbeid. R2K har spilt en viktig rolle i å få på plass en lov om politiske partiers plikt til å opplyse om hva de får i økonomisk støtte fra private.

ÅPENHET BEKJEMPER POLITISK KORRUPSJON

En nøkkel til å bekjempe korrupsjon i Sør-Afrika er å sikre åpenhet rundt den støtten de politiske partiene får fra private aktører. En ny lov som sikrer dette er et godt skritt på veien.

Kampanjeorganisasjonen Right2Know (R2K), i allianse med My Vote Counts (MVC), har gjort en avgjørende innsats for å få på plass en slik lov. De henvendte seg til retten og argumenterte for at opplysninger om hvem som finansierte politiske partier og til hvilke formål var avgjørende for at velgerne kunne gjøre et kvalifisert valg. De arrangerte en rekke åpne møter og offentlige høringer, ga innspill til parlamentet og mediene og sendte åpne brev til presidenten.

MOTSTAND FRA PARTIENE

Partiene som har sete i det sørafrikanske parlamentet får økonomisk støtte fra staten til å dekke sine utgifter. Samtidig får de store bidrag til kampanjer og lønninger fra

private som kjøper seg innflytelse. Så lenge den private støtten er hemmelig og uregulert, kan private interesser som selskaper og velstående personer utøve uheldig innflytelse på politiske partier. Årene under president Zuma førte til en oppblomstring av slike hemmelige forbindelser mellom forretningssinteresser og politisk ledelse, særlig i ANC.

Alle de politiske partiene motsatte seg større åpenhet rundt disse forholdene, og det var ingenting i lovverket som påbod dem å avsløre sine private donorer eller som regulerte denne formen for finansiering. Lokalvalgene i 2016 brakte denne problemstillingen til overflaten; sivilsamfunnet var frustrert over partiernes manglende

samarbeidsvilje da de ba om informasjon. 14 forespørsler om informasjon om private donasjoner ble ignorert.

I september 2017 fastslo høyesteretten at den eksisterende loven om tilgang til informasjon ikke var i tråd med grunnloven. Retten utsatte gjennomføringen av dommen med 18 måneder for å gi parlamentet en mulighet til å rette opp feil. Parlamentet vedtok deretter en lov som innebærer at opplysninger om private donasjoner skal meldes inn hvert kvartal til IEC – en uavhengig valgkommisjon. Om partiene ikke følger opp dette, kan de bli ilagt bøter på opptil en million sørafrikanske rand – over en halv million norske kroner.

RETTE TIL Å SI NEI TIL GRUVEDRIFT

Innbyggerne i Xolobeni slåss for retten til å bestemme hvordan samfunnet deres skal se ut i framtida. Nå har en høyesterettsdom stadfestet at det ikke skal settes i verk gruvedrift uten at lokalbefolkningen gir sin tilslutning.

Det idylliske lokalsamfunnet Xolobeni ligger i Wild Coast-regionen på den sørafrikanske østkysten. Nå trues det av planene om å etablere det som kan bli den største åpne titangruven i Afrika.

Det er gruveselskapet Transworld Energy and Mineral Resources (TEMS) – et datterselskap av det australske selskapet Mineral Resource Commodities (MRC) – som nå har kastet sine øyne på Xolobeni. Får de det som de vil, vil det få så ødeleggende konsekvenser for det frodige landskapet og menneskene som bor der at det aldri kan rettes opp igjen.

Planene har møtt stor motstand i lokalbefolkningen, ledet av organisasjonen Amadiba Crisis Committee (ACC), som ble stiftet i 2007. ACC og Xolobeni-samfunnet er blant de få som har lyktes med å utfordre gruveindustrien, men seieren er ikke vunnet for godt og den har heller ikke vært uten tap.

RETTLIGE SKRITT

Xolobeni-samfunnets kamp mot gruen strekker seg tilbake til 1990-årene, men den ble ikke tilfredsstillende organisert før ACC ble dannet i 2007. ACC bygget opp en bred allianse av støttespillere, og tok saken til retten for å stanse tildelingen av gruverettighetene til det australske selskapet.

I november 2018 kulminerte den elleve år lange kampen i høyesteretten i Pretoria North High. Dommen ble omtalt som *Retten til å si nei*. Høyesterettsdommen stadfestet at Xolobeni-befolkningen måtte gi sin fulle tilslutning før noe gruvevirksomhet kunne finne sted på deres landområder. Alle forsakelsene, slitasjen på lokalsamfunnet og den årelange kampen for å utfordre gruveselskapet og regjeringen gjennom møter, opprop og demonstrasjoner, skjedde ikke forgjeves.

VOLD OG DRAP

Dragnet på ACC-lederen Sikhosiphi «Bazooka» Rhadebe i 2016 er et opprørende eksempel på hvilken pris motstanderne av gruvedriften betaler. En nylig publisert rapport fra Human Rights

Watch viser hvordan de over hele landet utsettes for vold og får eiendommene sine ødelagt. Og når truslene fører til tap av liv, som i Rhadebes tilfelle, ser det ut som om myndighetene er ute av stand til å straffe de skyldige og skape rettferdighet.

Viljen til å kjempe for sine rettigheter, og utholdenheten til å holde kampen oppe i tiår, er ikke noe nytt fenomen for folk i Xolobeni. For mange er denne kampen tett forbundet med Mpondo-opprørene mot det illegale styret til apartheidregjeringen. Den eneste forskjellen denne gangen er hudfargen til makthaverne.

ALTERNATIVER TIL GRUVEDRIFT

Som i andre gruvesamfunn over hele verden, kan miljøskadene gruveindustrien forårsaker gi langvarige virkninger. Mange er også bekymret for de store negative helseeffektene forbundet med gruvedrift som foregår i dagbrudd – der utvinningen skjer på jordas overflate.

Gruvemotstanderne har blitt hengt ut av gruelobbyen for å være bakstrevsere og hindre utvikling, men mange er ikke enig i det. ACC ønsker en næringsutvikling bygget på økoturisme, miljøvennlig jordbruk og andre bærekraftige løsninger. I en region som har noe av den vakreste naturen i verden er potensialet for økoturisme åpenbart for alle besøkende. Kombinert med en rik politisk og historisk historie ligger alt til rette for at turisme kan bli en hovednæring. Xolebenis fruktbare jord egner seg også ypperlig for jordbruksutvikling. Gruveindustrien vil sette disse næringsmulighetene på et sidespor.

Utviklingen i Xolobeni bestemmes til syvende og sist av innbyggerne selv, ikke av departementet eller privat sektor. Den bestemmes gjennom bunnsolid organisering og den forpliktelsen folk de har til å ta vare på miljøet og skape en bærekraftig framtid.

De viljesterke medlemmene i Abahlali baseMjondolo ivaretar slumbeboernes rettigheter, og gir ikke opp selv om de utallige ganger har blitt jaget fra hjemmene sine. I juli 2017 vant lokalsamfunnet eNkanini fram i Durbans øverste domstol, og det siste året har boligene deres fått stå i fred.

ENDELIG HAR DE ET HJEM

Slumbeboerne i Sør-Afrika driver en langvarig kamp for rettigheter til land, vann, strøm og tjenester de har krav på fra myndighetene. Folk i bosetningen eNkanini utenfor Durban har tatt saken til retten og vunnet, med hjelp fra Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Abahlali baseMjondolo (AbM) og Fellesforbundet.

Da de første familiene flyttet til området som nå er eNkanini var det bare trær og busker der. Familiene, som tidligere bodde under helsefarlige forhold langs elvebredden, bygde enkle hus av planker og metallplater. Utallige ganger ble de jaget av myndighetenes Anti-Land Invasion Unit, en bevæpnet innsatsgruppe som har som oppgave å stoppe landokkupanter.

– Da politiet kom, måtte vi flykte. De tok penger og verdisaker og brente ned husene våre, forteller en kvinne. Hun ble truffet av tåregass og kunne ikke se på en uke. Til tross for de brutale aksjonene ble de fleste familiene boende. De hadde ingen andre steder å dra, så de bygde opp husene sine igjen, gang på gang.

ORGANISERTE SEG

I 2017 kom det lille lokalsamfunnet i kontakt med AbM. Organisasjonen kjemper for slumbeboernes rettigheter, og har over 55 000 medlemmer i ulike bosetninger i Sør-Afrika.

– Før vi kom i kontakt med AbM, visste vi ikke om rettighetene våre. Vi hadde ikke penger til advokater, sier en mann som bor i eNkanini. Beboerne organiserte seg i en lokal avdeling av AbM og fikk hjelp til å kreve at myndighetene gir dem rettigheter til området. Det var stadig konflikter med politiet og myndighetene, og flere innbyggere ble såret. En av dem, Soyiso Nkqayini, ble skutt og drept av politiet.

LIVSFARLIG AKTIVISME

Siden 2009 har 16 medlemmer av AbM blitt drept. Lederen Sbu Zikode ble tvunget til å gå under jorda etter at folk høyt oppe i etterretningen lekket at lokale politikere og politifolk med bånd til ANC planla å ta livet av ham.

Da AbM fant ut hvor mye sørafrikansk etterretning visste om bevegelsen, ble det klart for dem at de var infiltrert av det lokale politiet. Denne mistanken ble styrket da enkelte medlemmer i sentrale posisjoner forsøkte å få organisasjonen til å støtte ANC.

VANT I DOMSTOLEN

I juli 2017 vant lokalsamfunnet over myndighetene i Durban øverste domstol. De 269 familiene i eNkanini fikk lovlig rett til å bo der. Myndighetene respekterte likevel ikke dommen, og i september 2017 kom de tilbake og rev husene nok en gang. Lokalsamfunnet protesterte høylytt, og nå har de gått til sak mot den lokale borgermesteren.

– Myndighetene er voldelige og kriminelle. De bryr seg ikke om loven eller verdigheten til de fattige. Vi vil fortsette å beskytte områdene vi har okkupert, sa AbM-lederen Thapelo Mohapi til sørafrikanske medier i forbindelse med hendelsen.

KJEMPER FOR RETTIGHETENE SINE

Nå er husene i eNkanini bygget opp igjen, og denne gangen har de fått stå. Folk har ikke hatt problemer med myndighetene eller politiet det siste året. Foreløpig er bosetningene uformelle og er illegalt tilkoblet vann- og strømmettet. Den lokale grenen av AbM jobber for at myndighetene skal gi dem vann, strøm og andre tjenester de har krav på. eNkanini betyr «place of the strong-willed». Endelig har de viljesterke beboerne i det minste et sted de kan kalle hjemme.

AB AHLALI BASEMJONDOLO (AbM)

AbM ble stiftet i Durban i 2005. Organisasjonen er med sine rundt 55 000 medlemmer en av de største sosiale bevegelsene i Sør-Afrika, og er grunnlagt og drevet av slumbeboerne selv.

Organisasjonen består av et bredt nettverk som slåss for bedre hus, rettigheter til land, kommunale tjenester og mot korrupsjon. De krever blant annet at slumområdene skal oppgraderes og få skikkelig elektrisitet- og vann-tilførsel. Norsk Folkehjelp har støttet AbM siden 2016 gjennom et prosjekt finansiert av Norad.

<http://abahlali.org/>

ARTHUR SVENSSONS INTERNASJONALE PRIS

Arthur Svenssons internasjonale pris for faglige rettigheter gikk i 2017 til CSAAWU, en av Norsk Folkehjelps og Fellesforbundets samarbeidspartnere i Sør-Afrika.

Organisasjonen ble kjent i Norge gjennom NRK Brennpunkts dokumentar *Bitre druer* som tok for seg de særdeles kritikkverdige forholdene for arbeidere på sørafrikanske vingårder. Til tross for at Norge importerer store mengder vin herfra og produsentene markedsfører seg som etiske, er det svært lite som vitner om etisk bevissthet når det kommer til lønns- og arbeidsforhold.

Forholdene på vingårdene preges av ulovlige lønnstrek, betaling langt under minstelønn, mangel på verneutstyr mot farlige

kjemikalier, at arbeiderne mister jobben hvis de organiserer seg og at det betales lønninger delvis basert på hudfarge.

CSAAWU vant prisen for sin ustoppelige kamp for anstendige arbeidsvilkår for en særdeles utsatt gruppe i arbeidslivet og for sin evne til omfattende grasrotorganisering på tross av meget knappe ressurser. Prisen er opprettet av forbundet Industri Energi, og deles ut årlig av Komiteen for Arthur Svenssons internasjonale pris for faglige rettigheter.

Gleden var stor på Lilletorget da det sørafrikanske fagforbundet CSAAWU i 2017 ble tildelt Arthur Svenssons internasjonale pris.

ALTERNATIVE INFORMATION DEVELOPMENT CENTRE (AIDC)

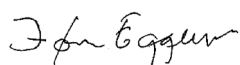
Senteret ble etablert i 1996, og er en viktig ressurs når det gjelder forskning og informasjon om fattigdom, handel og globalisering. AIDC bistår flere grasrotorganisasjoner tilknyttet sørafrikanske lokalsamfunn som har mistet land- og vannressurser til gruveselskapene. I arbeidet for å finne miljøvennlige alternativer til gruve-drift deltar dessuten gruveselskaper og lokale myndigheter.

AIDC har også et samarbeid med de tre store fagforbundene som organiserer arbeidere i gruvesektoren: The Association of Mineworkers and Construction Union (ACMU) med 200 000 medlemmer, National Union of Mineworkers (NUM) med 300 000 medlemmer, og National Union of Metalworkers of South Africa (NUMSA) med 400 000 medlemmer. **Les mer: aidc.org.za**

FELLES KAMP MOT URETT

Fellesforbundet er stolt av sitt samarbeid med Norsk Folkehjelp og våre partnere i Sør-Afrika.

Det er helt naturlig for oss å samarbeide med fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Sør-Afrika er et spennende land, der fagforeninger og andre organisasjoner har en sterk rolle. Vi har et fellesskap fordi vi alle er medlemsorganisasjoner som jobber for det beste for våre medlemmer. Med dette samarbeidet kan vi være med på å bedre forholdene for mennesker og fagforeningskamerater i Sør-Afrika. Som de selv sier: En urett mot én – er en urett mot alle.

Forbundsleder Jørn Eggum

Fellesforbundets støtte til Norsk Folkehjelp og samarbeidspartnerne i Sør-Afrika har vært viktig i de fire årene som har gått. I 2017 besøkte Fellesforbundets ambassadører fagbevegelsen i Johannesburg.

DETTE ER AVTALEN MED NORSK FOLKEHJELP

Formål: Støtte Norsk Folkehjelps arbeid i Sør-Afrika, øke engasjement for solidaritetsarbeid i Fellesforbundet og drive politisk påvirkningsarbeid.

Støtten: Fellesforbundet bidrar med 500 000 kroner årlig. Lag og klubber støtter solidarisk opp om samarbeidet gjennom 1. mai-aksjonene og andre felles aktiviteter.

Ambassadører: Fellesforbundet har sju ambassadører, en fra hvert ADK, som har i oppdrag å spre kunnskap om samarbeidsprosjektet.

ENGASJÉR DEG

Du kan støtte samarbeidsprosjektet mellom Fellesforbundet og Norsk Folkehjelp ved å starte din egen innsamling. Gå inn på minaksjon.folkehjelp.no eller bruk kontonummer 9001 08 76000.

FÅ INFORMASJON

For mer informasjon kontakt Fellesforbundet v/Vegard Grøslie Wennesland, 908 28 963, vegard.groslie.wennesland@fellesforbundet.no eller Norsk Folkehjelp v/Hanne Lin Prestegård, 913 82 151, hannep@npaid.org

FØLG OSS

facebook.com/folkehjelp
twitter.com/norskfolkehjelp
Norsk Folkehjelp
PB 8844 Youngstorget
0028 OSLO. Tlf. 22 03 77 00
www.folkehjelp.no